EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 4.10.2013
COM(2013) 683 final

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

o izvajanju Direktive Sveta 91/676/EGS o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov na podlagi poročil držav članic za obdobje 2008–2011

{SWD(2013) 405 final}

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

o izvajanju Direktive Sveta 91/676/EGS o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov na podlagi poročil držav članic za obdobje 2008–2011

1. UVOD

Cilj Direktive Sveta 91/676/EGS (v nadaljnjem besedilu: direktiva o nitratih ali direktiva) je zmanjšati onesnaževanje voda, ki ga povzročajo nitrati iz kmetijskih virov, in preprečiti nadaljnje onesnaževanje te vrste s številnimi koraki, ki jih morajo izvesti države članice, in sicer:

- spremljanje stanja voda vseh tipov vodnih teles (glede koncentracije nitratov in trofičnega statusa);
- opredelitev voda, ki so onesnažene ali v nevarnosti, da se onesnažijo, na podlagi meril, določenih v Prilogi I k direktivi;
- imenovanje območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, ki so območja, s katerih se voda steka v opredeljene vode, kar prispeva k onesnaževanju;
- določitev kodeksov dobre kmetijske prakse, ki se izvajajo na prostovoljni podlagi na celotnem ozemlju države članice;
- priprava delovnih programov, ki vključujejo niz ukrepov za preprečevanje in zmanjševanje onesnaževanja voda z nitrati in katerih izvajanje je obvezno na imenovanih območjih, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, ali na celotnem ozemlju;
- pregled in po možnosti revizija imenovanja območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, in delovnih programov najmanj vsaka štiri leta ter
- predložitev poročila o napredku glede izvajanja direktive Komisiji vsaka štiri leta.

Poročila, ki jih države članice predložijo v skladu s členom 10 direktive o nitratih, morajo zlasti vsebovati podatke o kodeksih dobre kmetijske prakse, imenovanih območjih, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, rezultatih spremljanja stanja voda in povzetek ustreznih vidikov delovnih programov, pripravljenih za območja, ranljiva za onesnaževanje z nitrati.

Na podlagi navedenih poročil to poročilo izpolnjuje obveznosti Komisije v skladu s členom 11. Zlasti temelji na podatkih, ki so jih predložile države članice za obdobje 2008–2011, priložen pa mu je Delovni dokument služb Komisije **(**Staff Working Document (SWD) – SEC(2013) xxx**),** ki vključuje zbirne karte in preglednice o kazalcih obremenitev s hranili iz kmetijskih virov, kakovosti vode in imenovanih območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, na ravni EU in za posamezne države članice.

Tokrat je poročilo drugič predložilo vseh 27 držav članic. Zdaj je možna primerjava s prejšnjim obdobjem poročanja za vse države članice. Poročila so bila predložena leta 2012, dodatne informacije pa v začetku leta 2013.

2. RAZVOJ KMETIJSKIH OBREMENITEV

Stalež živine

Stalež živine je eden glavnih kmetijskih obremenitev za okolje. Velika lokalna ali regionalna gostota živine pomeni visoko tveganje za okolje, saj je proizvodnja gnojil neuravnotežena z razpoložljivostjo zemljišča in potrebami posevkov. To neravnovesje ustvarja presežek hranil, ki se večinoma prej ali slej izločijo v vodo (nitrati in fosfati) in zrak (amonijak in dušikovi oksidi), če se ne izvozijo iz regije.

Ker vse države članice niso predložile izčrpnih podatkov o številu živine[1], so v nadaljevanju navedeni uradni statistični podatki Eurostata.

V zvezi z govedom[2] je primerjava med obdobjem poročanja 2004–2007 in obdobjem poročanja 2008–2011 pokazala rahlo zmanjšanje v EU-27 (–2 %)[3]. Največja sorazmerna zmanjšanja so se pojavila v Romuniji (–20 %), na Malti (–17 %), v Bolgariji (–13 %) in na Slovaškem (–9 %), medtem ko je bilo povečanje mogoče opaziti zlasti na Nizozemskem (+6 %), Poljskem (+4 %) in v Franciji (+4 %).

V EU-27 se je število goveda, namenjenega za proizvodnjo mleka, zmanjšalo za 5 % v obdobjih 2004–2007 in 2008–2011[4]. Največja sorazmerna zmanjšanja so bila v Romuniji (–18 %), na Slovaškem (–15 %), v Španiji (–14 %), Bolgariji in na Portugalskem (–13 %), v Estoniji, na Malti in v Grčiji (–12 %), na Madžarskem in v Litvi (–11 %), medtem ko se je populacija goved povečala v Luksemburgu (+8 %), na Nizozemskem (+4 %) in na Danskem (+3 %).

Število prašičev v EU-27 se je zmanjšalo za 5 % v obdobjih poročanja 2004–2007 in 2008–2011[5]. Največja sorazmerna zmanjšanja so bila na Slovaškem (–36 %), v Češki republiki (–33 %), v Sloveniji (–28 %), Bolgariji (–26 %), na Poljskem (–22 %), Madžarskem (–19 %) in Malti (–18 %), v Litvi (–16 %) in Romuniji (–14 %). Populacija se je povečala v Grčiji (+10 %), na Nizozemskem (+7 %), v Luksemburgu (+6 %) in Estoniji (+3 %).

Podatki Eurostata za perutnino so na voljo le za leta 2003, 2005, 2007 in 2010[6], pri čemer kljub velikim razlikam med državami članicami v EU-27 povprečno niso pokazali sprememb. Številke so se znatno povečale v Latviji (+28 %), Sloveniji (+22 %), Avstriji (+19 %) in na Nizozemskem (+13 %), medtem ko so se zmanjšale na Cipru (–21 %), v Bolgariji (–16 %), Estoniji (–17 %) ter na Finskem (–11 %) in Irskem (–10 %).

Opaziti je bilo mogoče tudi velike razlike v številu ovac[7], pri čemer je bilo v obeh obdobjih poročanja močno sorazmerno povečanje v Litvi (+67 %), močno sorazmerno zmanjšanje pa na Portugalskem (–30 %), Nizozemskem (–28 %) in Poljskem (–26 %).

---

1 Podatki, ki so jih predložile države članice, so navedeni v preglednici 1 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

2 „Govedo“ pomeni vse kategorije goveda.

3 Glej preglednico 2.1 oddelka I Delovnega dokumenta služb Komisije; sprememba v odstotkih je bila izračunana kot sprememba v povprečnem številu obdobja 2008–2011 v primerjavi s povprečnim številom v obdobju 2004–2007: [(povprečje 2008–2011) – (povprečje 2004–2007)]/[(povprečje 2004–2007)] x 100.

4 Glej preglednico 2.2 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

5 Glej preglednico 2.3 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

6 Glej preglednico 2.4 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

7 Glej preglednico 2.5 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

Po podatkih, o katerih so poročale države članice, se je uporaba dušikovega gnojila v Češki republiki, Litvi, na Portugalskem, Slovaškem, v Španiji in na Severnem Irskem v obeh obdobjih poročanja zmanjšala za več kot 10 %, medtem ko se je na Cipru, Madžarskem in Švedskem povečala za več kot 10 %. Vse države članice niso poročale o podatkih o uporabi dušikovega gnojila, zato ni mogoče izračunati skupne vrednosti za EU-27.

Uporaba mineralnega gnojila

Po podatkih Eurostata in združenja Fertilizers Europe[8] se je uporaba mineralnega dušikovega gnojila v EU-27 v obdobju 2008–2010 zmanjšala za 6 % v primerjavi z obdobjem 2006–2007[9]. Od leta 2010 je uporaba dušikovega gnojila ostala enaka[10]. Letna poraba dušikovega gnojila v EU zdaj znaša okrog 11 milijonov ton, kar je skoraj 30 % manj od največje vrednosti pred petindvajsetimi leti. Uporaba fosfornih in kalijevih gnojil je leta 2010 znašala okrog 2,5 milijona ton, kar je skoraj 70 % manj od največjih vrednosti v poznih osemdesetih letih dvajsetega stoletja[11].

Ravnovesje dušika in izpust dušika v okolje

Kar zadeva ravnovesje dušika, je v državah članicah mogoče opaziti velike razlike. Prav tako je opaziti velike razlike glede fosforja[12].

Vse države članice niso predložile informacij o izpustu dušika v okolje[13]. Vendar je bilo glede na razpoložljive podatke ugotovljeno zmanjšanje izpusta. Kot v prejšnjih obdobjih poročanja kmetijstvo ostaja vodilni vir dušika, ki se izpusti v okolje. Sorazmeren prispevek živinskega gnojila, mineralnih gnojil in drugih virov onesnaževanja se razlikuje med državami članicami in v njih, kar je odvisno od več dejavnikov, vključno z gostoto populacije, zlasti na nekaterih obalnih območjih.

3. SPREMLJANJE VODA, KAKOVOST IN TRENDI

Mreže za spremljanje stanja

Podzemne vode

Skupno število opazovalnih postaj za podzemne vode v EU-27, ki so poročale, se je v obdobju poročanja 2008–2011 povečalo za okrog 10 % v primerjavi z obdobjem poročanja 2004–2007, in sicer na 33 493 postaj. Povprečna gostota mreže v EU je 8 postaj na 1 000 km^2 površine[14]. Najvišji gostoti sta na Malti in v Belgiji s skoraj 130 oziroma 100 postajami na 1 000 km^2. Nasprotno pa sta najnižji gostoti na Finskem in v Nemčiji z manj kot eno postajo na 1 000 km^2.

Povprečna pogostost vzorčenja v EU je skoraj trikrat na leto, pri čemer je v Latviji, Litvi in na Danskem enkrat na leto, v Združenem kraljestvu in Belgiji pa petkrat na leto[15].

Površinske vode

---

8 Fertilizers Europe je združenje proizvajalcev gnojil.

9 Glej preglednico 4 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije. Preglednica 3 prikazuje podatke o letni uporabi gnojil in dušikovih gnojil po poročanju držav članic.

10 Glej sliko 1 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

11 Glej sliko 1 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

12 Glej preglednico 5 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

13 Le 15 držav članic je predložilo popolne podatke.

14 Glej preglednico 6 in sliko 2 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

15 Glej sliko 3 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

Skupno število poročanih opazovalnih postaj za sladke vode v EU-27 se je v obdobju 2008–2011 v primerjavi z obdobjem 2004–2007 povečalo za okrog 9 %, in sicer na 29 018 postaj. Povprečna gostota v EU je 6,9 postaj na 1 000 km^2. Gostota je najvišja v Združenem kraljestvu in v Belgiji. Nasprotno pa so najnižje gostote na Finskem, v Grčiji in Nemčiji[16].

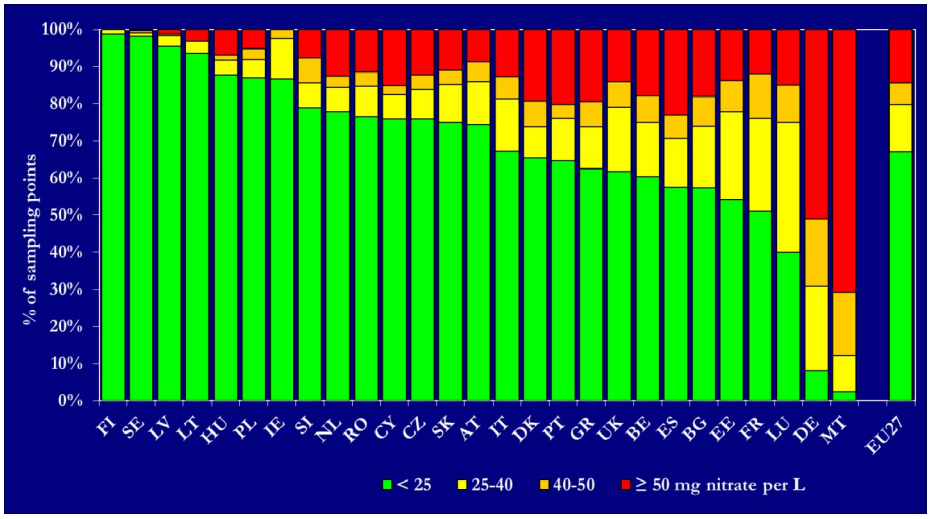
Kar zadeva slane vode, se je skupno število opazovalnih postaj v EU-27 povečalo s 2 577 na 3 210 postaj med obema obdobjema poročanja[17].

Pogostost vzorčenja površinske vode (vsa vodna telesa) je različna, in sicer od trikrat na leto na Malti in v Grčiji do skoraj šestdesetkrat na leto na Danskem[18].

Kakovost voda

Podzemne vode

V obdobju 2008–2011 je 14,4 % postaj za podzemne vode v EU-27 preseglo 50 mg nitratov na liter, 5,9 % pa jih je bilo med 40 in 50 mg[19]. To je rahlo izboljšanje v primerjavi s prejšnjimi obdobji poročanja, v katerih je 15 % postaj preseglo 50 mg, 6 % pa jih je bilo med 40 in 50 mg. Najnižje koncentracije nitratov so bile ugotovljene na Finskem, Švedskem, v Latviji, Litvi in na Irskem. Nasprotno so bile najvišje koncentracije nitratov na Malti in v Nemčiji. Med različnimi vrstami teles podzemne vode je bila najvišja kakovost ugotovljena v telesih omejene podzemne vode, pri čemer je bilo skoraj 85 % postaj pod 25 mg nitratov na liter[20]. Odstotek postaj, ki presegajo 50 mg, je bil v freatični podzemni vodi pri globini 5–15 m večji kot v telesih globoke freatične vode, čeprav so bile razlike med ravnmi podzemne vode majhne.

Slika A. *Diagram pogostosti za razrede podzemne vode (letne povprečne koncentracije nitratov)*[21,22]*. Rezultati predstavljajo vse postaje podzemne vode na različnih globinah.*

16 Glej preglednico 7 in sliko 4 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

17 Glej preglednico 8 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

18 Glej sliko 5 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

19 Glej sliko 6, preglednico 9 in zbirno karto 1 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

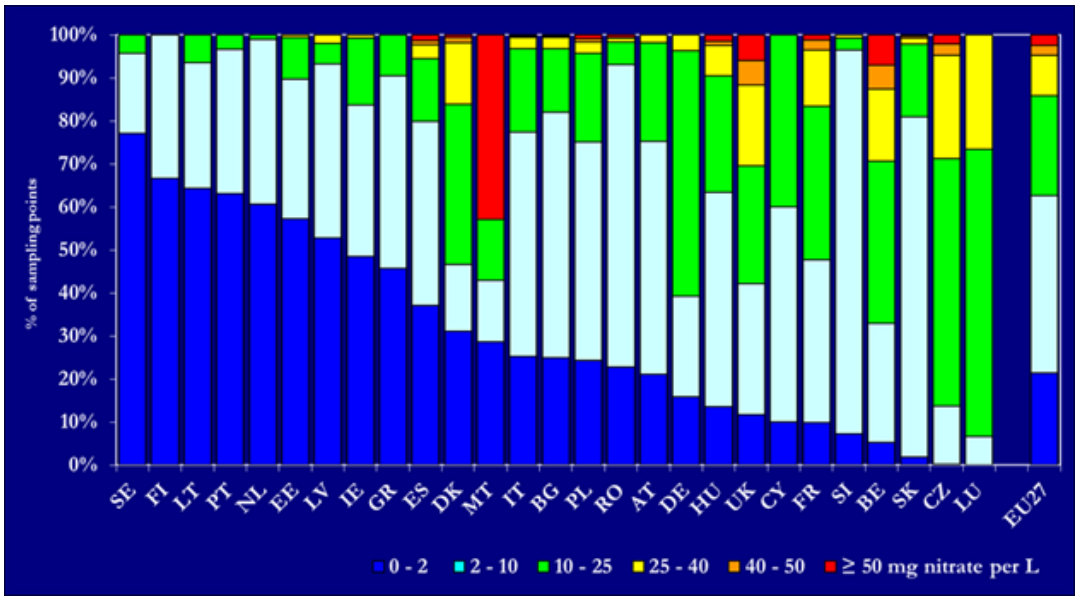
20 Glej sliko 7 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

21 Za postaje podzemne vode z dolgoročno nizkimi koncentracijami nitratov se meritve niso izvajale v vseh primerih na vsaka štiri leta. Kot rezultat lahko slika prikazuje nekoliko večji odstotek postaj z visokimi koncentracijami nitratov.

22 Primerjava slike A s sliko 2 *delovnega dokumenta služb Komisije, ki spremlja poročilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o izvajanju Direktive Sveta 91/676/EGS o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov in temelji na poročilih držav članic za obdobje 2004–2007*, je lahko ovirana zaradi precejšnjih razlik v številu spremljanih postaj (npr. za Avstrijo, ker je

Površinske sladke vode

Na podlagi letnih povprečij vseh opazovalnih postaj v EU-27, ki so poročale, jih je bilo 62,5 % pod 10 mg nitratov na liter, medtem ko jih je 2,4 % pokazalo koncentracije v razponu od 40 in 50 mg na liter, 2,4 % pa jih je preseglo 50 mg na liter[23]. To je tudi izboljšanje v primerjavi s prejšnjim obdobjem poročanja, v katerem so 3 % postaj presegli 50 mg na liter, 2,9 % pa jih je bilo med 40 in 50 mg na liter. Za zimske povprečne vrednosti jih je 2,9 % preseglo 25 mg na liter, 2,4 % pa jih je bilo nad 50 mg na liter. Najnižje letne povprečne koncentracije nitratov v sladki površinski vodi so bile ugotovljene na Finskem in Švedskem, sledile so Litva, Portugalska in Nizozemska, najvišje pa na Malti, v Združenem kraljestvu in Belgiji, kjer je velik delež postaj presegel 40 mg nitratov na liter.

Slika B. *Diagram pogostosti povprečnih koncentracij nitratov za razrede površinske sladke vode (letne povprečne koncentracije nitratov).*

Ocena trofičnega stanja se je med državami članicami močno razlikovala, ne le v zvezi z uporabljenimi parametri, temveč tudi glede metodologij za opredelitev razredov trofičnega stanja[24]. Poleg tega nekatere države članice niso poslale podatkov ali so poslale nepopolne podatke o evtrofikaciji rek (Nemčija, Danska, Francija, Ciper, Malta, Romunija in Združeno kraljestvo) in jezer (Ciper, Češka republika, Francija, Luksemburg, Malta in Združeno kraljestvo).

Od vseh opazovalnih postaj za reke v EU-27, o katerih so bila predložena poročila, jih je bilo 16,3 % evtrofičnih in 6,3 % hipertrofičnih, medtem ko jih je bilo 35,4 % oligotrofičnih in 20,6 % ultraoligotrofičnih. Najvišji odstotek ultraoligotrofičnih postaj v rekah je bil zabeležen v Španiji, sledili sta Bolgarija in Slovenija, najvišji odstotek hipertrofičnih postaj pa je bil zabeležen v Belgiji in na Nizozemskem, sledili sta Češka republika in Finska. Visoke ravni evtrofikacije so bile ugotovljene tudi v Litvi in Luksemburgu[25].

sporočila podatke za vse postaje, ki so se spremljale v obdobju 2008–2011, medtem ko so bili za obdobje 2004–2007 sporočeni agregirani podatki).

23 Glej sliko 8, preglednico 10 in zbirno karto 4 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

24 Glej povzetke držav članic v oddelku V delovnega dokumenta služb Komisije.

25 Glej sliko 10 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

Od vseh opazovalnih postaj za jezera v EU-27, ki so poročale, jih je bilo 24,1 % in 12,7 % evtrofičnih oziroma hipertrofičnih, medtem ko jih je bilo 36,6 % in 2,4 % oligotrofičnih oziroma ultraoligotrofičnih. Najvišji odstotek ultraoligotrofičnih postaj v jezerih je bil ugotovljen v Latviji, sledila je Španija, najvišji odstotek evtrofičnih ali hipertrofičnih postaj pa je bil ugotovljen na Nizozemskem, sledile so Danska, Slovaška, Poljska, Bolgarija in Belgija[26]. Na splošno je trofično stanje rek boljše od stanja jezer[27].

Slane vode

V slanih[28] vodah so koncentracije nitratov nižje kot v koncentracijah sladke vode[29], pri čemer na podlagi letnih povprečnih vrednosti 1,4 % postaj presega 25 mg nitratov na liter, 72,5 % postaj pa je pod 2 mg. Podobni podatki so prikazani za zimsko povprečje in najvišje vrednosti.

Vrednotenja trofičnega stanja na ravni EU-27 ni mogoče izvesti, ker za veliko držav članic ni podatkov[30], poleg tega pa se metodologije zelo razlikujejo. Podatkov niso na primer predložili Ciper, Romunija, Nemčija, Danska, Francija, Irska, Portugalska in Švedska. Za Združeno kraljestvo je le Severna Irska sporočila digitalne podatke. Za Belgijo je podatke sporočila le Flandrija. Na podlagi razpoložljivih informacij je Belgija za vse svoje slane vode poročala, da so hipertrofične, medtem ko so Bolgarija, Latvija, Litva in Nizozemska za vse postaje za slano vodo poročale, da so evtrofične.

Trendi v kakovosti vode

Podzemne vode

Pri primerjavi rezultatov spremljanja vode iz obdobja 2008–2011 z rezultati iz obdobja 2004–2007 v EU-27 kot celoti in v veliko državah članicah je večina postaj pokazala stabilen trend (42,7 % v EU), medtem ko je bil odstotek postaj s padajočim trendom skoraj enak odstotku postaj z rastočim trendom (30,7 % oziroma 26,6 %), pri čemer je ta položaj primerljiv s prejšnjim obdobjem poročanja[31]. Najvišji odstotek postaj s padajočim trendom je bil ugotovljen na Irskem, najmanj se je spreminjal v Latviji, o najvišjem odstotku z rastočim trendom pa je poročala Estonija.

Površinske sladke vode

V EU-27 je bil ugotovljen padajoči trend v letnih povprečnih koncentracijah nitratov v 42,1 % vseh opazovalnih postaj za sladke vode, med katerimi jih je 12,1 % pokazalo visok padajoči trend[32]. 38,7 % opazovalnih postaj je pokazalo stabilne koncentracije, 19,1 % postaj pa rastoči trend[33]. Kakovost površinske sladke vode v EU-27 se je v tekočem obdobju poročanja izboljšala Odstotek postaj, ki presegajo 25 ali 50 mg nitratov na liter, se je zmanjšal v primerjavi z obdobjem 2004–2007. Trendov za trofično stanje površinskih voda ni na voljo, ker za večino voda ni podatkov.

---

26 Glej sliko 11 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

27 Glej sliko 12 in zbirno karto 7 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

28 „Slane vode“ pomenijo somornice ter obalne in morske vode.

29 Glej sliko 9 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

30 Glej sliko 13a–d oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

31 Glej sliko 14 in zbirno karto 3 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

32 Velik padajoči trend je opredeljen kot razlika v koncentracijah nitratov, višjih od –5 mg na liter.

33 Glej sliko 15 in zbirno karto 6 oddelka I delovnega dokumenta služb Komisije.

4. IMENOVANJE OBMOČIJ, RANLJIVIH ZA ONESNAŽEVANJE Z NITRATI

Države članice morajo za ranljiva območja imenovati vsa območja na svojem ozemlju, s katerih se voda steka v onesnažene vode ali vode, ki so v nevarnosti, da se onesnažijo, če ni ukrepov. Najmanj vsaka štiri leta morajo pregledati in na podlagi rezultatov spremljanja voda po potrebi popraviti imenovanje območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati. Države članice se lahko namesto imenovanja posebnih območij odločijo tudi za uporabo delovnega programa na celotnem ozemlju. Tak pristop so uporabile Avstrija, Danska, Finska, Nemčija, Irska, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Slovenija, regija Flandrija in Severna Irska, s čimer so zagotovile boljše varstvo za vse vode in ne le za tiste, ki izpolnjujejo merila Priloge I k direktivi.

Vključno z območjem držav članic, ki so uporabile pristop celotnega ozemlja, je celotno območje EU, za katero veljajo delovni programi, leta 2012 obsegalo okrog 1 952 086,5 km^2 oziroma okrog 46,7 % celotnega območja EU.

V primerjavi z letom 2008 se je skupno območje EU, imenovano kot ranljivo območje, povečalo, zlasti v Romuniji, regiji Valoniji, Španiji, na Švedskem in v Združenem kraljestvu[34].

5. DELOVNI PROGRAMI

Države članice morajo pripraviti enega ali več delovnih programov, ki se uporabijo na imenovanih ranljivih območjih ali na celotnem ozemlju. Delovni programi vključujejo vsaj ukrepe, ki so navedeni v Prilogah II in III k direktivi ter ki se med drugim nanašajo na obdobja, ko je uporaba mineralnih in organskih gnojil prepovedana, najmanjšo zahtevano skladiščno zmogljivost za živinsko gnojilo, omejitev vnosa gnojil v tla ter vnos v tla v bližini voda in na pobočjih.

Nov ali prenovljen delovni program v letih 2008 in 2011 je sprejelo naslednjih 23 držav članic: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka republika, Estonija, Francija, Madžarska, Irska, Litva, Luksemburg, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija, Slovaška, Združeno kraljestvo in številne regije v Italiji in Španiji. V spremenjenih delovnih programih so se v več primerih določila strožja merila za obdobja za vnos gnojevke in gnojila v tla ter v skladu s tem skladiščna zmogljivost živalskega gnojila. Enako velja za uporabo gnojil v neugodnih podnebnih pogojih, na pobočjih in v bližini površinskih voda.

V zvezi z učinkovitostjo delovnih programov pri preprečevanju in zmanjševanju onesnaževanja voda z nitrati so države članice predložile malo informacij, kar zbuja zaskrbljenost. Države članice morajo ovrednotiti učinke delovnih programov na kakovost vode, tudi v smislu časovnega razporeda, da se omogoči ozaveščeno odločanje za doseganje ciljev direktive o nitratih in ciljev druge zakonodaje o varstvu voda. S širše perspektive je mogoče ugotoviti, da je v nekaterih državah članicah izvajanje delovnih programov zagotovilo izboljšanje kakovosti vode. V državah članicah, ki so nedavno prenovile delovne programe, bo celotni učinek novih ukrepov v prihodnosti čedalje vidnejši. V drugih državah članicah je izboljšanje lahko ovirano iz različnih razlogov, ki se ne navezujejo le na neustreznost nekaterih ukrepov delovnih programov, temveč tudi na uporabo delovnih programov na majhnih ali razdrobljenih območjih (npr. na Poljskem, v Franciji in Italiji) ali zaradi

[34] Glej sliko 11 in zbirno karto 8 oddelka II delovnega dokumenta služb Komisije.

številnih izjem, ki veljajo pri splošnih pravilih (npr. izjeme za obdobja prepovedi na Nizozemskem, v Nemčiji in Luksemburgu).

Splošna omejitev vnosa gnojila ostaja eden od najtežje izvedljivih ukrepov v celotni EU. Nekatere države članice so poskušale določiti omejitve skupnega dušika (Nizozemska, Irska, Severna Irska in regija Flandrija imajo omejitve tudi na fosfor) za vse posevke, kar je preprost in jasen način za ozaveščanje kmetov o njihovi obveznosti in za spodbujanje kontrol. Druge države članice so se odločile za uporabo zapletenejših sistemov, ki so manj jasni in bodo zato verjetno manj učinkoviti za varstvo voda.

Skladiščna zmogljivost za živinsko gnojilo je še en pomemben element, ki se mu je treba dodatno posvetiti. Predstavlja pomembno finančno breme za kmete, ki pa je sicer uravnoteženo z zmanjšano uporabo mineralnih gnojil (kar vključuje tudi manj emisij toplogrednih plinov) zaradi povečane učinkovitosti dušika v gnojilu in boljših delovnih pogojev za kmete. Na tem področju je potrebno izboljšano ukrepanje, vključno z zbiranjem večje količine informacij o trenutno razpoložljivih skladiščnih zmogljivostih na ravni kmetije.

Za nadzor nad delovnimi programi so odgovorne države članice, pomemben vidik pri zagotavljanju upoštevanja s strani kmetov pa je tudi uporaba navzkrižne skladnosti s podporo skupne kmetijske politike. Med pomembnejšimi pristopi k nadzoru so stroge nadzorne ureditve glede prenosa gnojila, ki sta jih razvili Nizozemska in regija Flandrija z uporabo sledilnih sistemov GPS.

6. ODSTOPANJA PRI OMEJITVI 170 KG DUŠIKA/HA/LETO

Direktiva o nitratih predvideva možnost odstopanja od največje vrednosti 170 kg dušika iz živinskega gnojila na hektar letno, če so izpolnjena objektivna merila v Prilogi II k direktivi in če vsote, ki odstopajo, ne posegajo v doseganje ciljev direktive.

Odstopanja se odobrijo s sklepom Komisije na podlagi mnenja odbora za nitrate, ki Komisiji pomaga pri izvajanju direktive. Konec leta 2012 so se odstopanja sorazmerno s celotnim ozemljem uporabljala v sedmih državah članicah (v celoti na Danskem, Nizozemskem, v Nemčiji, Združenem kraljestvu in na Irskem) ali v nekaterih regijah (Flandrija v Belgiji ter Lombardija, Piemont, Benečija in Emilija-Romanja v Italiji)[35]. Standardi upravljanja, ki se zahtevajo od kmetov, ki prejmejo odstopanja, morajo biti višji od tistih v delovnih programih in vključujejo dodatne obveznosti za načrtovanje hranil in posebnih omejitev pri upravljanju zemljišča. Komisija bo nadaljevala s sprejemanjem ustreznih ukrepov za zagotovitev kakovosti navedenih programov, zlasti v smislu dodelitve novega odstopanja ali podaljšanja obstoječega ter tudi v zvezi s trendi kakovosti vode.

7. NAPOVED KAKOVOSTI VODE

Metode, ki jih države članice uporabljajo za oceno razvojev v kakovosti vode, večinoma temeljijo na analizi trendov in/ali računalniških simulacijah, včasih skupaj z analizami razvojev v kmetijskih praksah. Tega podatka niso predložile vse države članice.

[35] Glej preglednico 12 oddelka IIII delovnega dokumenta služb Komisije.

Rezultati razpoložljivih analiz kažejo, da večina držav članic predvideva dodatno zmanjšanje koncentracij nitratov v podzemnih in površinskih vodah zaradi učinka sprememb v kmetijskih praksah, ki jih uvaja izvajanje direktive in več kmetijsko-okoljskih ukrepov v programih za razvoj podeželja ter tudi uporaba navzkrižne skladnosti. Vendar ob teh predvidevanjih obstajajo tudi velike negotovosti zaradi zelo različnih podnebnih in talnih pogojev ter njihovih učinkov na kakovost vode, zlasti podzemne vode.

8. POSTOPKI ZA UGOTAVLJANJE KRŠITEV

Junija 2013 je bilo odprtih deset primerov kršitev proti osmim državam članicam (Francija o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati; Francija o delovnem programu; Luksemburg o delovnem programu; Grčija o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati; Grčija o delovnem programu; Poljska o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, in delovnem programu; Slovaška o spremljanju, imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, in delovnem programu; Bolgarija o delovnem programu; Italija o delovnem programu in Latvija o delovnem programu). Poleg tega je bilo sedem pilotnih zahtev[36] naslovljenih na sedem držav članic (belgijska regija Valonija o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, delovnem programu in kontrolah; Bolgarija o spremljanju in imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati; Švedska o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati; Malta o delovnem programu; Ciper o delovnem programu; Češka republika o delovnem programu in Estonija o delovnem programu), da bi se pojasnila vprašanja, povezana z nekaterimi vidiki njihove zakonodaje za izvajanje direktive o nitratih.

Primeri o imenovanju območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, so pogosto povezani z nepopolno opredelitvijo evtrofičnih voda in/ali imenovanjem področij, s katerih se stekajo take vode. To še zlasti velja za morske vode.

Primeri o delovnih programih večinoma zadevajo nezadostno dolga obdobja prepovedi za vnos gnojila, nezadostne zahteve za skladiščno zmogljivost gnojila, nezadostna in/ali nejasna pravila za omejevanje splošnega gnojenja, nezadostna pravila za preprečevanje onesnaževanja vode prek pravil o vnosu gnojila na strmih, zamrznjenih ali s snegom prekritih tleh ali v bližini vodotokov.

9. SKLEPI IN PRIHODNJI IZZIVI

Kmetijska obremenitev se je v obdobju 2008–2011 v primerjavi z obdobjem 2004–2007 zmanjšala, in sicer neenakomerno, kar zadeva število goveda, prašičev in ovac, ter ostala enaka, kar zadeva perutnino. Hkrati se je poraba mineralnih gnojil zmanjšala, pri čemer je sledila svojemu dolgoročnemu trendu.

Izboljšalo se je spremljanje kakovosti vode, poleg tega se je povečalo skupno število opazovalnih postaj za podzemno in površinsko vodo. Od vseh postaj za podzemno vodo, ki so poročale, jih je 14,4 % preseglo 50 mg nitratov na liter, 5,9 % pa jih je bilo med 40 in 50 mg nitratov na liter, kar kaže na rahlo izboljšanje v primerjavi s prejšnjim obdobjem poročanja, vendar hkrati pomeni, da je potrebno nadaljnje

[36] Pilotni projekt EU je sistem, razvit leta 2008 v skladu s sporočilom Komisije *Uporaba prava Skupnosti* [COM(2007) 502 final], namenjen izboljšanju delovnih metod med službami Komisije in organi držav članic.

ukrepanje za zmanjšanje in preprečevanje onesnaževanja. Stanje v EU je različno, vendar v nekaterih državah članicah delovni progami že kažejo dobre rezultate.

Kakovost površinske sladke vode se je z vidika koncentracij nitratov izboljšala. Odstotek postaj, ki presegajo 25 ali 50 mg, se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem poročanja zmanjšal. Vendar sklepanje glede razvoja trofičnega stanja ni mogoče zaradi dveh pomembnih dejavnikov: (i) uporabe različnih metod ocenjevanja s strani držav članic in (ii) nezadostnih podatkov, zlasti za telesa slane vode. Vendar somornice ter obalne in morske vode v številnih delih Evrope ostajajo evtrofične (Baltsko morje in obala, Črno morje, deli Severnega morja in sredozemske obale). Čeprav je to odvisno tudi od drugih obremenitev (npr. človeških obremenitev zlasti v turističnih obalnih območjih), je potrebno dodatno ukrepanje v smislu razširitve imenovanja območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, in krepitve delovnih programov.

Splošna kakovost delovnih programov se je izboljšala s strožjimi ukrepi, izboljšanimi metodologijami gnojenja in izboljšano izvršljivostjo. Prav tako se izboljšuje seznanjenost z obveznostmi iz direktive. Vendar številna vprašanja ostajajo odprta, povezana pa so predvsem z omejitvijo vnosa gnojil v tla ter ukrepi v zvezi z zmogljivostjo in zgradbo posod za skladiščenje živinskega gnojila. Drugi elementi, kot je nedavni razvoj energetskih rastlin in industrije bioplina (zlasti v Nemčiji), pomenijo nove izzive, ki jih bo treba ustrezno zajeti v delovnih programih. Podobno bo ob rasti mlečnosti v nekaterih državah članicah treba prilagoditi koeficiente proizvodnje gnojila na kravo molznico. Pozitivnejši vidik pa je, da so se nekatere ureditve krmljenja za neprežvekovalce v zvezi s prehranskim vnosom beljakovin in vsebnostjo fosfata izboljšale, kar bi moralo dodatno zmanjšati obremenitve s hranili.

Obremenitve zaradi vrtnin se v delovnih programih niso obravnavale v zadostnem obsegu, vendar poteka sodelovanje z državami članicami in znanstveniki, da bi se izboljšala razumevanje in praksa na tem področju. Ob upoštevanju, da na nekaterih področjih vrtnine pomenijo znatno tveganje za vodo zaradi intenzivnosti gojenja in lastnosti nasada, bo treba sprejeti posebne ukrepe.

Vprašanje, ki nenehno vzbuja zaskrbljenost, je, da kljub splošnemu izboljševanju kmetijske prakse in kakovosti vode še vedno obstajajo kritične točke, pri katerih izboljšav še ni mogoče napovedati in ki jim je v prihodnosti treba nameniti več pozornosti, zlasti na področju ukrepov delovnih programov. Nekatere kritične točke so povezane z intenzivno živinorejo in vrtnarsko pridelavo, druge pa z nastajanjem prsti in geološko formacijo (npr. peščena in puhličasta tla, kraške in druge porozne kamnine). Države članice bodo morale obravnavati te vidike, nenazadnje na podlagi zahtev in določb člena 5(5) Direktive. V skladu s tem členom bo Komisija v prihodnosti posvetila posebno pozornost zlasti potrebi držav članic, da se sprejmejo dodatni ali poostreni ukrepi v zvezi s trendi kakovosti vode.

Najnovejše ocene izvajanja okvirne direktive o vodah[37] in študije, izvedene v okviru mednarodnih konvencij, so pokazale, da razpršeni viri onesnaževanja pomenijo največje ovire pri doseganju dobrega stanja voda EU. Zato *Načrt za varovanje evropskih vodnih virov*[38] opredeljuje direktivo o nitratih kot enega ključnih ukrepov za doseganje ciljev okvirne direktive o vodah.

---

37 Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 2000/60/ES o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike, UL L 327, 22.12.2000, str. 1.

38 COM(2012) 673 final.

Prav tako se je pokazalo, da direktiva o nitratih prispeva k zmanjšanju emisij amonijaka in dušikovih oksidov zaradi splošnega učinka na boljše ravnanje z gnojili in optimalno uporabo gnojila, ki je omejena na potrebe posevkov. Z razširitvijo območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, in/ali uporabo enakih pravil zunaj imenovanih območij, ranljivih za onesnaževanje z nitrati, se bodo navedene emisije v zrak dodatno zmanjšale.

Nadaljnje izvajanje direktive o nitratih bo tudi pomagalo pri učinkovitosti virov gnojil in mineralnih gnojil v skladu s Posvetovalnim sporočilom o trajnostni rabi fosforja [COM(2013) 517].